

AQSH VA ROSSİYADA OILAVIY BOLALAR UYLARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.12591612>

Butayeva Xurshida Yuldashovna

“O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlar

agentligi huzuridagi Yoshlar

muammolarini o‘rganish va istiqboli

kadrlarni tayyorlash instituti”

tayanch doktoranti

Ilmiy rahbar:s.f.d. professor M.Bekmurodov

Annotatsiya: *Ushbu maqolada AQSH va Rossiyada oilaviy bolalar uylari haqida, Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tarbiyalash masalalari, AQSH dagi foster tizimi haqida gap boradi.*

Kalit so'zlar: *oila, bolalar, huquq, foster oila, tarbiya, o'qituvchi, jamiyat.*

АННОТАЦИЯ: *В данной статье речь пойдет о семейных детских домах в США и России, о вопросах воспитания детей, оставшихся без попечения родителей, о системе "Фостер" в США.*

Ключевые слова: *семья, дети, право, приемная семья, воспитание, учитель, общество.*

Annotation: *This article will talk about family orphanages in the United States and Russia, issues of raising children left without parental care, the foster system in the United States.*

Keywords: *Family, Children, Law, foster family, upbringing, teacher, society.*

Ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarni tarbiyalash masalalari hozirgi kunda juda dolzarb bo'lib, ularning yechimi ko'p jihatdan ushbu toifadagi bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchilarning faoliyatiga bog'liq. Shu bilan birga, Rossiyada mamlakat kasb-hunar ta'limi tizimida yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalar uchun muassasalarda ishlash uchun mutaxassislar yetarli emas. Ushbu muassasalarning o'qituvchilari, qoida tariqasida, fan o'qituvchilari yoki ommaviy maktabgacha ta'lim muassasalarining o'qituvchilari sifatida tayyorlanadi, shuning uchun ushbu mutaxassislarning kasbiy darajasi dastlab yetarli emas, zamonaviy talablarga javob bermaydi. Bolalar uylarida internat muassasalari xodimlarining malakasini oshirish, ularni psixologik-pedagogik qo'llab-quvvatlash tizimi ham mavjud emas. Bularning barchasi o'qituvchilarning shaxsiy va kasbiy o'sishiga to'sqinlik qiladi.

Shu bilan birga, zamonaviy sharoitda qiyin hayotiy vaziyatga tushib qolgan bolalar bilan ishlaydigan o'qituvchidan nafaqat pedagogika fani, balki psixologiya, tibbiyot, sotsiologiya, oilaviy pedagogika va psixoterapiya asoslari, huquqiy bilimlar va boshqalar talab qilinadi. haqiqat shundaki, bolalarning o'zlari tabiatan o'zgargan. Agar ilgari yetim

muassasalarining tarbiyalanuvchilarining aksariyati deyarli sog'lom bo'lgan va kasal bolalar ko'p bo'lmagan bo'lsa, bugungi kunda bolalar uylari va maktab-internatlar tarbiyalanuvchilarining aksariyati aqliy, aqliy va jismoniy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalardir. Ularning asotsialligi yanada qo'pol bo'lib qoldi.

Ushbu bolalar davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan oila ham ijtimoiy jihatdan og'irlashdi. Agar ilgari bolalar uylarida ota-onalari vafot etgan yoki vafot etgan bolalar tarbiyalangan bo'lsa, bolalarning bir qismi alkogolizm oilalaridan bo'lgan bo'lsa, so'nggi paytlarda giyohvandlar, OITS va sil kasalligi bilan og'rigan bolalar, ruhiy kasal odamlarning bolalari va boshqalar ushbu muassasalarning tarbiyalanuvchilari bo'lib bormoqda. Bolalar uylarining ko'plab tarbiyalanuvchilari yetim muassasalarining sobiq tarbiyalanuvchilarining farzandlari.

Shu munosabat bilan, yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalar uchun muassasalar tizimida: "norma" aql-idrokiga ega bolalar uchun bolalar uylari va maktab-internatlar soni kamaydi, rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar uchun muassasalar soni keskin oshdi. Paradoksal hodisa, shu bilan birga, bolalar uylarida bolalarning turmush tarzi, ularning so'nggi o'ttiz yil davomida tarbiyasi asosan bir xil darajada saqlanib qolishi, avvalgi shakllarda amalga oshirilganligi deb hisoblash mumkin.

Umuman olganda, davlat yetim bolalarni moddiy qo'llab-quvvatlash uchun juda ko'p moliyaviy mablag ' sarflayotgan bo'lsa-da, afsuski, an'anaviy bolalar uylari har doim ham ta'lim muassasalari sifatida samarali emas, shuning uchun bugungi kunda Rossiyada, dunyoning ko'plab mamlakatlarida bo'lgani kabi, yetim bolalarni tarbiyalash muassasada amalga oshirilmasligini ta'minlashga qaratilgan institutsionalizatsiya siyosati qabul qilindi.

Kam ta'minlangan bolalarni parvarish qilish va tarbiyalashning oilaviy shakllarini tarqatish yangi kasbni - ona tarbiyachisini joriy etish va ilmiy tushunishni amalga oshiradi.

Oilaviy tipdagi bolalar uyining funktsional va rejalashtirish yadrosi oila turiga ko'ra tashkil etilgan "turar - joy guruhi"dir-bu funktsional zona individual, ijtimoiy va yordamchi maqsadlarning "asosiy" funktsional birliklarini o'z ichiga oladi. Yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarning oilaviy modeli (yashash, tarbiyalash) bo'yicha hayotini ta'minlash har bir oilaviy bolalar uyining asosiy ijtimoiy funktsiyasidir. Oila tipidagi turar-joy xujayrasi ("guruh") - bu asosiy minimal tarkibiy qism, oilaviy tipdagi bolalar uyining rejalashtirish yadrosi bo'lib, u turli xil nomlar bilan atalishi mumkin bo'lgan ixtisoslashtirilgan kvartira kabi ta'lim turiga mos keladi: "oilaviy kvartira", "oilaviy birlik", "oilaviy guruh", "guruh", "oila". Oila tipidagi bolalar uyining alohida kvartiradan alohida uyga, majmuaga va nihoyat qishloqqa (shaharchaga) ko'payishi bilan funktsiyalar va xonalar, ma'lum funktsional birliklar qo'shiladi - "qo'shimcha" funktsional birliklar paydo bo'ladi. Muassasa profilining kengayishi bilan uning faoliyat yo'nalishlari soni ko'payadi va "o'ziga xos" funktsional birliklarning paydo bo'lishi zarur bo'ladi.

Yigirmanchi asrning oxiriga kelib, boshpanalarda va ta'lim muassasalarida ta'lim tizimi eskirgan, davlat bolalar uylaridan bolalarni ijtimoiylashtirish masalasi paydo bo'ldi. Zamonamizning o'ziga xos xususiyati shundaki, rivojlangan mamlakatlarda, Yevropa va

AQShda doimiy yashash uchun bolalar uylari yo'q, yetim bolalar, shu jumladan nogiron bolalar, oilada yashash va tarbiyalash huquqiga ega va ularning huquqlari xalqaro hujjatlar-BMT Konvetsiyalarida tartibga solinadi. Bola homiylik ostidagi oilaga joylashtirilgunga qadar bolalar uchun vaqtincha boshpanalar mavjud (bu ko'pincha farzand asrab olish haqida emas, balki bolani moddiy kompensatsiya uchun oilada saqlash haqida). Yetim bolalarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va tarbiyalashning muqobil shakli bu oilaviy bolalar uylari.

AQSh va Buyuk Britaniyada Foster tizimi (foster care) shakllandi -"yetim bolalar va ota-ona qaramog'isiz qolgan bolalarga ta'lim berish va ularga zarur yordam ko'rsatish tizimi, u turli shakllarda (yoki shakllarda) amalga oshirilishi mumkin va shartnoma asosida o'rnatiladi". Bunday tizim yordamida bolalar tijorat asosida oilaviy tuzilishning turli shakllariga taqsimlanadi, bolalarni parvarish qilish davlat tomonidan to'lanadi va nazorat qilinadi. Foster tizimining mahalliy analogi-patronat, patronat ta'limi.

Bugungi kunda homiylik ostidagi oilalar yetim bolalarning ijtimoiy moslashuvining eng keng tarqalgan xorijiy shakli bo'lib, asrab olish va vasiylik ham mashhur. 2010-yilda AQSh Foster tizimida 408 ming bola bo'lgan. Ularning 48 foizi (194 ming bola) qarindosh bo'lmagan ota-onalar bilan, 26 foizi (103 ming) qarindoshlarning Foster oilalarida, 6 foizi (25 ming) guruh uylarida, 9 foizi (37 ming) muassasalarda yashagan. Bir yil ichida fosterdan taxminan 50 ming bola asrab olinadi, ularning yarmida Foster ota-onalarning o'zlari asrab olishadi. Foster tizimidan asrab olish eng arzon yoki mutlaqo bepul.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI :

1. Архитектурные принципы проектирования детских домов семейного типа тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 05.23.21, кандидат наук Ильина Ася Леонидовна

2. Профессиональное становление воспитателя детского дома семейного типа тема диссертации и автореферата по ВАК РФ 13.00.08, кандидат педагогических наук Васильев, Анатолий Анатольевич

3. Басюк, В.С. Модель организации службы социально-психологического сопровождения в условиях детского дома: теоретико-практический аспект. Иркутск, 2000. - 224 с

4. Басюк, В.С. Модель организации службы социально-психологического сопровождения в условиях детского дома: теоретико-практический аспект. Иркутск, 2000. - 224 с.

5.Бородина, В.А. Пакет документов по созданию частных детских домов / В.А.Бородина и др.. Проект Тасис «Поддержка партнерских связей в области образования, здравоохранения и социальной помощи». М.: Министерство образования РФ, 2002. - 37 с.

6.Бедерханова, В.П. Становление личностно-ориентированной позиции педагога. Автореф. дисс. на соиск. уч. степ, д.п.н. Краснодар, 2002. -20 с.

7.Гаврилина, Л.К. Тренинг педагогической компетентности / Л.К.Гаврилина // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. 2004. - № 3. - С. 3-16